

ลังกาวงศ์ในสยามและสยามวงศ์ในศรีลังกา

The Lankavamsa in Siam and Siamvamsa in Sri Lanka

รศ.สมบุญ บุญฤทธิ

Assoc.Prof.Somboon bunrit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย (สยาม) และประเทศศรีลังกา ซึ่งเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ในการสืบทอด พัฒนา และฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทั้งสองประเทศ โดยต่างฝ่ายต่างมีบทบาททั้งการเป็นผู้สืบทอดและการเป็นผู้รับการสืบทอดต่างยุคต่างสมัยกัน อันมีผลทำให้พระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นและสถิตอย่างมั่นคง ในทั้งสองประเทศจนถึงปัจจุบัน โดยฝ่ายไทยหรือสยามได้รับเอาพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์มายึดถือปฏิบัติ ตั้งแต่ราวพุทธศักราช ๑๘๐๐ และเจริญรุ่งเรืองในสยามประเทศโดยเฉพาะในเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมาได้เผยแผ่ไปสู่เมืองอื่นๆโดยในยุคสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ได้อาราธนาพระสงฆ์และนักปราชญ์ราชบัณฑิตจากเมืองนครศรีธรรมราชไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ที่กรุงสุโขทัย จากกรุงสุโขทัยพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เจริญรุ่งเรืองและเผยแผ่ไปยังเมืองอื่นๆ อีกหลายเมือง จนถึงยุคสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา อันตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์ แห่งศรีลังกาซึ่งพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกาในยุคของพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์อยู่ในภาวะเสื่อมถอยถึงขั้นวิกฤติ พระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์จึงโปรดให้ส่งทูตจากศรีลังกามาอัญเชิญพระสงฆ์สยามไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา ประเทศสยามจึงมีบทบาทในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาสยามวงศ์ในศรีลังกาโดยมีพระอุบาลีเถระเป็นตัวแทนคณะสงฆ์สยามไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกาในรัชสมัยพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ กษัตริย์องค์ต่อมาของศรีลังกา จนพระพุทธศาสนาในศรีลังกาได้ฟื้นตัวขึ้นและเจริญรุ่งเรืองภายใต้ร่างกายที่เรียกว่า พระพุทธศาสนาสยามวงศ์ มาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : ลังกาวงศ์, สยามวงศ์, พระอุบาลีเถระ

Abstract

This article presents historical relationship of Buddhism between Thailand (Siam) and Sri Lanka (Ceylon) in the forms of continuity, development and revival of Buddhism in both countries. Each country has played a role of transmitter and receiver in different time and period. As the results, Buddhism has been firmly established in both countries until today. Thailand or Siam has been accepted and practiced Lankavamsa Buddhism since 1257 AD and continued to flourish especially in Nakhon Si-Thammarat. King Ramkhamheang the Great had royally invited Sanghas (Buddhist monks) and scholars from Nakhon Si Thammarat to propagate Lankavamsa Buddhism in Sukhothai. From there, it had grew strength and spread to many cities. In the period of King Borommakot of Ayutthaya Kingdom which was the same time as King Srivijayarajasingha reigned Sri Lanka. Buddhism in Sri Lanka was on a critical stage of decline. He had sent ambassadors to Ayutthaya to invite Siamese Sanghas on mission to revive Buddhism in Sri Lanka. Siam had played a vital role in reviving Buddhism in Sri Lanka by sending Buddhist missionaries headed by Phra Upali Thera in the reign of King Kirti Sirirajasingha who was the successor of the late King Srivijayarajasingha, resulting in revival and prosperity of Buddhism in Sri Lanka under the name of Siamvamsa Sect until the present.

Keywords: Lankavamsa, Siamvamsa, Phra Upali Thera

บทนำ

ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๖ รัฐบาลไทยและรัฐบาลศรีลังกาได้จัดให้มีการสมโภช ๒๖๐ ปี สยามวงศ์ในศรีลังกา เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๕๖ ถือเป็นงานฉลองที่ยิ่งใหญ่ที่รัฐบาลทั้งสองประเทศได้ร่วมมือร่วมใจจัดให้มีขึ้น โดยเฉพาะประเทศไทยนั้นค่อนข้างภาคภูมิใจเป็นพิเศษที่การจัดสมโภชฉลองครั้งนี้เป็นการฉลองการตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาที่ฝ่ายไทยได้นำพระพุทธศาสนาไปฟื้นฟูและสืบทอดอย่างมั่นคงในประเทศศรีลังกา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๒๙๖ โดยถือเอาวันเสาร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ พุทธศักราช ๒๒๙๖ ที่สามเณรโกบแบกัตตเว เจ้าอาวาสวัดโพนมะลูวิหาร ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุสยามวงศ์รูปแรกในศรีลังกา โดยมีพระอุบาลีเถระซึ่งเดินทางไปจากประเทศสยามเป็นพระอุปัชฌาย์^๑ จากเหตุการณ์ในวันนั้นจวบจนถึงวันนี้ นับสิริการตั้งมั่นของสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ได้ ๒๖๐ ปี (ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖)

เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ของการรับพระพุทธศาสนา ระหว่างประเทศไทย และประเทศศรีลังกานั้น สามารถกล่าวได้ว่า ฝ่ายไทยหรือสยามได้รับเอาพระพุทธศาสนาจากศรีลังกาเข้ามายึดถือปฏิบัติมาก่อนเป็นระยะเวลาเกือบ ๑,๐๐๐ ปี มาแล้ว การรับเอาพระพุทธศาสนาจากศรีลังกาเข้าสู่ประเทศสยามจะเข้ามาทางเส้นใต้นั้นได้ปรากฏหลักฐานหลายกระแส ในส่วนของนครศรีธรรมราช ได้ปรากฏหลักฐานว่าพระพุทธศาสนาจากศรีลังกาได้เข้าสู่เมืองตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ โดยในตำนานเมืองนครศรีธรรมราช และตำนานพระบรมธาตุนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึงชนกลุ่มใหญ่ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในแคว้นตามพรลิงค์ภายหลังจากการโจมตีของโจฬะ ชนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มชนที่มาจากลังกา โดยเฉพาะกลุ่มชนและภิกษุสงฆ์ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากดินแดนในคาบสมุทรมลายู และเข้ามารวมกันกับกลุ่มซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมได้แก่ชนพื้นเมือง กับชนเชื้อสายอินเดียที่เข้าตั้งถิ่นฐานแต่เดิม ชนสามกลุ่มนี้ได้ผสมผสานกันโดยมีพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เป็นแกนกลาง รูปแบบความเชื่อของผู้คนในแคว้นตามพรลิงค์จึงค่อยๆ ไปทางลังกาเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และการบันทึกตำนาน โดยมีศูนย์กลางชุมชนบนหาดทรายแก้วในบริเวณที่เป็น “เมืองพระเวียง” (ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน)^๒

^๑ สัจจภูมิ ละออ, พระพุทธศาสน์สยามวงศ์ได้เคลื่อนไปมั่นคงที่ศรีลังกา, (กรุงเทพมหานคร: ตถาคต, ๒๕๕๖) หน้า ๕๖.

^๒ ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “พระเจ้าศรีธรรมไตรราช : พระพุทธศาสนา” ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “พระพุทธศาสนา : อาณาจักรศรีวิชัย” โรงแรมทวินโลดส์ จังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ ๑๒ - ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๘.

จากข้อความที่ยกมากล่าวในเบื้องต้นนั้น ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ของการรับเอาพระพุทธศาสนามาสติตั้งมั่นใน ๒ ประเทศคือ ลังกาวงศ์ในสยาม (ไทย) และสยามวงศ์ในลังกา (ศรีลังกา) นั้น ได้มีมาอย่างช้านาน ต่างก็รับเอาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาปฏิบัติซึ่งกันและกัน ในบทความนี้ผู้เขียนตั้งใจที่จะบันทึกถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และสาเหตุในการรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาของสองประเทศ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนาลังkawงศ์ : การก่อเกิด ตั้งมั่น และการเสื่อมสลายในประเทศศรีลังกา

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่จากประเทศอินเดียสู่ประเทศศรีลังกา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๖ หลังจากทีพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นองค์อุปถัมภ์การสังคายนาพระไตรปิฎก ณ โอศการาม กรุงปาฏลิบุตร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕ โดยมีพระโมคคัลลีสบุตรเป็นประธาน ดำเนินการสังคายนาอยู่ ๙ เดือน จึงสำเร็จ หลังจากได้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งนี้เสร็จแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึง ๙ สาย หนึ่งใน ๙ สายนั้นมีพระมหินทเถระ พระราชโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นผู้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ยังกรุงอนูราชปุระ เกาะสิงหล (ประเทศศรีลังกาปัจจุบัน) ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ กษัตริย์แห่งศรีลังกาและเป็นพระสหายของพระเจ้าอโศกมหาราช^๓

พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ต้อนรับคณะของพระมหินทเถระด้วยความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ทรงได้อุทิศมหาเมฆวันอุทยานให้เป็นวัด เรียกว่า “วัดมหาวิหาร” ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ให้จำพรรษา ก่อเกิดพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทขึ้นในประเทศศรีลังกา นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา การเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมหินทเถระในครั้งนี้ ได้นำเอาพระไตรปิฎกและอรรถกถาและถือว่าการนำวัฒนธรรม ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมจากอินเดียเข้าไปปลูกฝังในประเทศศรีลังกาด้วย และหลังจากที่พระพุทธศาสนาได้สืบทอดตั้งมั่นในประเทศศรีลังกา พระนางอนุพาเทวีและสตรีบริวารจำนวนมาก มีความศรัทธาใคร่ขอบวชในพระพุทธศาสนาด้วย พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ จึงทรงส่งคณะทูตไปสุราชสำนักของพระเจ้าอโศกมหาราช ทูลขอพระนางสังฆิตตาเถรี และกึ่งพระศรีมหาโพธิ์ด้านทักษิณจากสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า นำมาประดิษฐานไว้ที่กรุงอนูราชปุระ^๔ และพระนางสังฆิตตาเถรีเป็นอุปัชฌาย์อุปสมบทแก่สตรีชาวลังกา พร้อมทั้งคณะภิกษุณีขึ้นในประเทศศรีลังกา

^๓ สัจจุมิ ละออ, พระพุทธศาสนาสยามวงศ์ได้เคลื่อนไปมั่นคงที่ศรีลังกา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๙.

^๔ เรื่องเดียวกัน.

ภาพรูปปั้นพระนางสังฆมิตตาเถรี นำกึ่งพระศรีมหาโพธิ์จาก ประเทศอินเดียมา ประดิษฐานไว้ที่กรุงอนุราชปุระ ศรีลังกา

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา ในรัชสมัยของพระเจ้าเทวนัมปิยติสสะ ไม่ได้มีเพียงแค่นี้ ในปี พ.ศ. ๒๓๘ พระเจ้าเทวนัมปิยติสสะ ได้ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎก ในครั้งที่ ๔ ณ ภูปาราม เมืองอนุราชปุระ โดยมีพระมหินทเถระ เป็นประธาน ทำการสังคายนาอยู่ ๑๐ เดือนจึงสำเร็จ พระพุทธศาสนาจึงได้ตั้งมั่นอย่างมั่นคงยิ่งขึ้นในประเทศศรีลังกา หลังจากนั้น ในการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๔๓๓ ที่ อาโลกเลนสถาน มตเลขนบท มีพระเจ้าวิภูฏคามณีอภัยเป็นองค์อุปถัมภ์ พระเจ้ารักชิตมหาเถระ เป็นประธาน ทำอยู่ ๑ ปี จึงสำเร็จ การสังคายนาครั้งนี้ทำให้มีพระไตรปิฎกฉบับลายลักษณ์อักษรเป็นครั้งแรก^๕

การสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๖ และครั้งที่ ๗ ยังได้กระทำที่เมืองอนุราชปุระ ประเทศศรีลังกา อีกเช่นกัน คือ การสังคายนาครั้งที่ ๖ เมื่อ พ.ศ. ๙๕๖ ณ โลหประสาท เมืองอนุราชปุระ มีพระเจ้ามหานาม เป็นองค์อุปถัมภ์ พระพุทธโฆสเถระ (พระพุทธโฆษาจารย์) เป็นประธาน ทำอยู่ ๑ ปี จึงสำเร็จ ส่วนในครั้งถัดมาคือครั้งที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๑๕๘๗ ณ เมืองอนุราชปุระ เช่นกัน ในครั้งนี้มีพระเจ้าปราครมพาหุ เป็นองค์อุปถัมภ์ มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน ซึ่งผลจากการสังคายนาในครั้งนั้น ทำให้มีเมืองต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาเช่น พม่า สยาม เขมร เดินทางไปคัดลอกพระไตรปิฎกเข้ามาศึกษาเรียนรู้ในประเทศของตน

เมื่อกล่าวถึงการสังคายนาพระไตรปิฎก ๗ ครั้งที่ผ่านมาแล้ว จะเห็นว่า ประเทศศรีลังกา เป็นสถานที่ในการทำสังคายนาถึง ๔ ครั้งด้วยกัน มีผลทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นไปอย่าง

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

ถูกต้องตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และมีการคัดลอกพระไตรปิฎกที่ผ่านการสังคายนาเสร็จเรียบร้อยแล้วไปสู่ดินแดนต่างๆ มากมาย รวมทั้งประเทศสยาม หรือประเทศไทยด้วย ในกรณีประเทศไทยนั้นมีบทบาทในฐานะเป็นสถานที่สังคายนาพระไตรปิฎกครั้งต่อ ๆ มาเกือบทุกครั้ง คือ ครั้งที่ ๘ ถึง ครั้งที่ ๑๑ ซึ่งจะขอบันทึกเป็นข้อมูลไว้ในที่นี้ ด้วย คือ

ในครั้งที่ ๘ ได้ทำสังคายนา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐ ณ วัดโพธาราม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพระเจ้าติโลกราชเป็นองค์อุปถัมภ์ พระธรรมทินมหาเถระเป็นประธาน ทำอยู่ ๑ ปีจึงสำเร็จ

ครั้งที่ ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ (ปัจจุบันคือวัดพระมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์) กรุงเทพมหานคร มีพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นองค์อุปถัมภ์ มีสมเด็จพระสังฆราช (ศรี) เป็นประธาน ทำอยู่ ๕ เดือนจึงแล้วเสร็จ

ครั้งที่ ๑๐ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร มีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นองค์อุปถัมภ์ มีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็นประธาน ทำอยู่ ๖ ปีจึงแล้วเสร็จ ส่วนการสังคายนาครั้งที่ ๑๑ กระทำเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ณ วัดพระมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นองค์อุปถัมภ์ มีสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (วาสน์ วาสโน) เป็นประธาน ทำอยู่ ๒ ปีจึงแล้วเสร็จ

ผู้เขียนได้เติมข้อมูลในการทำสังคายนาพระไตรปิฎกในประเทศไทยซึ่งเป็นการทำสังคายนาครั้งถัดมาจากประเทศศรีลังกาแล้ว ขอย้อนสู่เรื่องราวของพระพุทธศาสนาในศรีลังกาที่มีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่ง สัจจุมิ ลออสรูปถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกาก่อนเข้าสู่ยุคเสื่อมของพระพุทธศาสนา ดังนี้^๖

ช่วงแรก สมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ เป็นยุคแรกที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก มีการก่อสร้างอาคาร สถานที่ทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันปรากฏเป็นซากโบราณสถานต่างๆ ในกรุง อนุราชปุระ เช่น สถูปภูปาราม วัดมหาวิหาร เป็นต้น ในสมัยนี้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ ๔ ณ ภูปาราม ดังได้กล่าวแล้ว

ช่วงที่สอง สมัยพระเจ้าทุฏฐคามณี และพระเจ้าวัฏฐคามณีอภัย มีการสังคายนาพระไตรปิฎกและจัดถ้อยคำลงในใบลานเป็นครั้งแรก และสร้างพุทธสถาน เช่น สถูปรุวัลเวลี หรือสุวรรณมาลิกเจดีย์ อภัยคีรีวิหาร สถูปอภัยคีรี และโลหะประสาธน์ เป็นต้น ยุคนี้พระสงฆ์มีการแยกตัวจาก “มหาวิหาร” (มหาวิหารวาสิ) ที่เกิดขึ้นสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ แยกตัวมาเป็น “อภัยคีรี” (อภัยคีรีวาสิ)

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒ - ๓๘.

ด้วยรากฐานนี้สืบมาสมัยพระเจ้ามหาเสนาะ ถึงกับห้ามมิให้ใส่บาตรพระสายมหาวีร และยังมีเรืออาคารสงฆ์ของมหาวิหารมาสร้างเป็นของอภัยคีรีอีกด้วย สัจจุมิ ลออ สรุปถึงความเจริญในยุคนี้ว่า “เป็นความเจริญท่ามกลางความแตกแยก”

ช่วงที่สาม เมื่อ พ.ศ. ๑๖๙๗ - ๑๗๓๐ สมัยพระเจ้าปรากรมพาทูที่ ๑ ซึ่งเป็นพระโอรสของพระเจ้าวิชัยพาทูที่ ๑) ทรงได้ชำระพระพุทธศาสนาให้บริสุทธิ์และทรงรวมคณะสงฆ์ที่เคยแตกแยกนั้นให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อีกครั้งหนึ่ง ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ปกครองสงฆ์ทั่วประเทศเป็นครั้งแรก ทรงสร้างวัดวาอารามและสิ่งก่อสร้างทางพระพุทธศาสนาหลายแห่งที่โปโลนนะรุวะ เช่น พระพุทธรูป ๔ ปาง ณ กัลปวีรหาร ภูปารามแห่งโปโลนนะรุวะ และสถูปคีรีวิหารแห่งโปโลนนะรุวะ เป็นต้น ยุคนี้จึงถือเป็นยุคที่มีศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาที่งดงาม และลังกาได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาของดินแดนในแถบนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้รุ่งเรืองขึ้นอีกครั้งหนึ่งในศรีลังกา

พระพุทธศาสนาในศรีลังกาเริ่มเข้าสู่ยุคเสื่อมเมื่อพระเจ้าปรากรมพาทูที่ ๑ ถูกพวกพมหายึดจากอินเดีย เข้ามารุกรานและตั้งถิ่นฐานมั่นคงขยายอาณาเขตออกไปเรื่อยๆ จนอาณาจักรสิงหลต้องถอยร่นลงทางใต้ และต้องย้ายเมืองหลวงไปตามที่ต่างๆ ต่อด้วยนักล่าอาณานิคมชาวโปรตุเกสและฮอลันดาเข้ามายึดครอง ยิ่งทำให้แทบไม่มีโอกาสทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้าสิริปรากรมพาทูที่ ๖ (ประมาณ พ.ศ. ๑๙๕๓ - ๒๐๐๕) โปรตุเกสเข้ามาคุกคามศรีลังกา ทำให้พระพุทธศาสนาที่ยังรุกรมานับเป็นพันปี ต้องกระทบกระเทือนอย่างหนัก เริ่มด้วยการตั้งศาสนจักรที่โคลัมโบ และเผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่างมีระบบ ขณะเดียวกันก็ทำลายล้างพระพุทธศาสนาอย่างป่าเถื่อน พระสงฆ์ถูกจับ วัดถูกเผา พุทธศาสนิกชนถูกบังคับให้เข้ารับ หากผู้ใดไม่ยอมก็ถูกปล้นฆ่า มีการเข้าทำลายหรือวัด เจดีย์ เสาพระไตรปิฎก และบังคับพระภิกษุสงฆ์ให้ลาสิกขา

สมัยพระเจ้าธรรมปาละ ดองยวง (พ.ศ. ๒๐๘๕ - ๒๑๒๔) โปรตุเกสตั้งศูนย์การค้าเครื่องเทศ ตักตวงเอาทรัพยากรธรรมชาติของศรีลังกา พร้อมเผยแพร่คริสต์ศาสนาในประเทศศรีลังกาอย่างหนัก ทำให้พระพุทธศาสนาต้องได้รับผลกระทบอย่างมาก โปรตุเกสบังคับให้พระเจ้าธรรมปาละและมหาเถรียอมรับนับถือศาสนาคริสต์ และต้องทำนุบำรุงคริสต์ศาสนา ยิ่งทำให้พระพุทธศาสนาต้องพบกับความเสื่อมโทรม แม้แต่วัดในพระพุทธศาสนายังตกอยู่ภายใต้การดูแลของหมอสอนศาสนา

เหตุการณ์การล้มล้างผู้นับถือศาสนาพุทธในศรีลังกาถึงเลวร้ายมากขึ้นในสมัยพระเจ้าราชสิงห์ที่ ๑ ซึ่งไม่โปรดศาสนาพุทธ เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเมื่อเห็นพระภิกษุสงฆ์ สามเณรแห่งใด ก็จะจับเอาไปประหารชีวิต ทำให้ศาสนาพุทธที่ประดิษฐานในศรีลังกายาวนานต้องขาดช่วงไป พระภิกษุ สามเณรถ้าต้องการครองสมณเพศ ต้องหลบหนีไปจากสาธารณชน หรือไม่ก็ต้องทำตนให้กลมกลืนไปกับชาวบ้าน

ทำให้พระภิกษุสงฆ์ส่วนหนึ่งลดศीलตัวเองลงเหลือแค่ศील ๑๐ เท่ากับสามเณร ซ้ำร้ายพระต้องประกอบอาชีพเหมือนคนทั่วไป เพราะไม่มีใครกล้าใส่บาตร หรือทำบุญให้อย่างใจแจ้ง ใครฝ่าฝืนถ้าชาวโปรตุเกสเห็นจะต้องเดือดร้อนทั้งผู้ให้และผู้รับ สร้างความเจ็บปวดให้ชาวศรีลังกาเป็นอย่างยิ่ง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้พระพุทธานาในศรีลังกาต้องพบกับความเสื่อมถอย จนกระทั่งฮอลันดาได้เข้ามามีอิทธิพลในศรีลังกาแทนที่โปรตุเกส ในปีพ.ศ.๒๒๐๐ จึงเริ่มมองเห็นโอกาสในการฟื้นฟูพระพุทธานาในศรีลังกา ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปถึงการฟื้นฟูพระพุทธานาในศรีลังกาและการขอให้ประเทศสยามส่งพระภิกษุไปฟื้นฟูพระพุทธานาในศรีลังกาจนเกิดเป็นสยามวงศ์จนถึงปัจจุบัน

การเข้ามาของลังกาวงศ์ในประเทศสยาม

อย่างไรก็ตาม ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธานาในช่วงต้นที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้เกิดพระพุทธานาลังกาวงศ์ เผยแผ่ไปสู่ดินแดนต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายประเทศ ได้แก่ พม่า เขมร และสยาม ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวถึงการเข้ามาของลังกาวงศ์เฉพาะในประเทศสยามดังต่อไปนี้

ตามตำนานพระพุทธานาลังกาวงศ์ที่เข้ามาสู่ประเทศสยามนั้น กล่าวว่า หลังจากที่พระเจ้าปรากรมพาดูได้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก (ครั้งที่ ๓) ซึ่งมีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน ผลการสังคายนาในครั้งนั้นทำให้เมืองที่นับถือพระพุทธานาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เดินทางสู่ศรีลังกาเพื่อนำพระพุทธานามาปฏิบัติในดินแดนของตน ผู้ที่เดินทางไปนั้นเมื่อไปเห็นวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ชาวลังกาตามแบบแผนนั้นก็เกิดความเลื่อมใส ใครจะนำกลับมาประดิษฐานในบ้านเมืองของตน แต่พระสงฆ์ชาวลังการังเกียจว่าสมณวงศ์ในนานาประเทศแตกต่างกันมาเสียช้านานแล้ว จึงเกียจให้พระภิกษุซึ่งไปจากต่างประเทศรับอุปสมบทใหม่ แปลงเป็นนิกายลังกาวงศ์อันเดียวกันเสียก่อน พระภิกษุต่างประเทศก็ยอมกระทำตาม อุปสมบทตามนิกายลังกาวงศ์ ศึกษาลัทธิพระธรรมวินัยในลังกาทวีปจนรอบรู้แล้ว จึงกลับมายังประเทศของตน บางพวกก็พาพระสงฆ์ชาวลังกามาด้วย เมื่อมาถึงบ้านเมืองเดิมผู้คนเห็นว่าพระสงฆ์ลังกาวงศ์ปฏิบัติเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ก็พากันเลื่อมใสให้บุตรหลานมาบวชเรียนในสำนักพระสงฆ์ลังกาวงศ์มากขึ้นโดยลำดับทั้งในประเทศพม่า รามัญ และประเทศสยามตลอดไปจนประเทศลานนา ลานช้าง และกัมพูชา

ในส่วนของประเทศสยาม มีข้อความปรากฏในตำนานว่า “พระพุทธานาลังกาวงศ์แรกมาถึงเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๐๐ พวกพระภิกษุไทยซึ่งได้ไปบวช ณ เมืองลังกาก็กลับมาตั้งคณะที่เมืองนครศรีธรรมราช ก่อนแล้วชักชวนพระสงฆ์ชาวลังกาที่ตามมาด้วย ช่วยกันสร้างพระมหาธาตุที่เมืองนครศรีธรรมราช

แปลงเป็นพระสถูปอย่างลังกา” ข้อความตอนนี้อาจสอดคล้องกับตำนานพระมหาธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ที่กล่าวถึงการเข้ามาของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์และการบูรณะพระมหาธาตุเจดีย์ให้เป็นรูปทรงลังกา ว่า “พระเจ้าจันทรภาณุ ทรงอุปถัมภ์บำรุงและบูรณะส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมา โดยได้ทรงจัดส่งพระภิกษุสงฆ์ไทยไปศึกษาพระธรรมวินัยที่เมืองลังกา เพราะในสมัยนั้นพระพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรืองมากในเมืองลังกา พระสงฆ์ไทย พม่า มอญ ลาวและเขมร ได้ออกเดินทางไปศึกษา พระธรรมวินัยในเมืองลังกามาก เมื่อพระสงฆ์จากเมืองนครศรีธรรมราชไปศึกษากลับมาก็ชักชวน พระภิกษุชาวลังกามาตั้งคณะสงฆ์ที่เมืองนครศรีธรรมราช เรียกว่า พระพุทธศาสนาธิลัทธิลังกาวงศ์ วิทยานั้นภิกษุชาวลังกาได้ร่วมมือช่วยเหลือพระเจ้าจันทรภาณุ บูรณะเสริมสร้างให้เป็นไปตามแบบลังกา โดยก่อสร้างแบบลังกาครอบเจดีย์องค์เดิม แต่การบูรณะพระบรมธาตุในคราวนั้นก็ยังไม่บริบูรณ์แบบ อย่างที่ปรากฏในปัจจุบันนี้...”^๓

จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เจริญรุ่งเรือง ณ เมืองนครศรีธรรมราชก่อนเมืองอื่น ในสยามประเทศ ในด้านความสัมพันธ์กับเมืองลังกานั้น มีหลักฐานว่า พระเจ้าจันทรภาณุแห่ง นครศรีธรรมราช ได้เดินทางไปเมืองลังกาถึงสองครั้ง และได้อัญเชิญพระพุทธรูปลี้หิงค์จากลังกา มาประดิษฐานในเมืองนครศรีธรรมราชด้วย^๔

จนถึงปี พ.ศ. ๑๘๒๐ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ได้อาราธนาพระสงฆ์และ เชิญนักปราชญ์ราชบัณฑิตจากนครศรีธรรมราช ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ และศิลปวัฒนธรรม ต่างๆ ที่กรุงสุโขทัย ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ ๓ บรรทัดที่ ๒๙-๓๐ ว่า “... พ่อขุนรามคำแหงกระทำไอยทานแก่ มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบไตรปิฎก หลวกกว่าปู่ครู ในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่เมืองนครศรีธรรมราชมา...”^๕ ความเรื่องนี้ได้เป็นที่ปรากฏอยู่ทั่วไปแล้ว

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย ได้อาราธนาพระสงฆ์จากเมืองนครศรีธรรมราช มาจำพรรษา ณ วัดอรุณญิก ในกรุงสุโขทัย ทำให้พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์เจริญรุ่งเรืองในกรุงสุโขทัย และแพร่หลายไปยังเมืองต่างๆ ในสยามประเทศ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้แสดงออก ให้เห็นเด่นชัดคือการสร้างพุทธเจดีย์ที่ยึดถือตามรูปแบบและคติการสร้างของลังกา ต้นแบบแรกๆ น่าจะมาจากเจดีย์เมืองอนูราธปุระ ซึ่งเป็นอาณาจักรรุ่งเรืองยุคแรกของศรีลังกา ปัจจุบันมีเจดีย์ทรง

^๓ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช, (ม.ป.ท. : ม.ป.ป.) หน้า ๒๒.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓ - ๒๕.

^๕ เรื่องเดียวกัน

ลัทธิปรากฏให้เห็นหลายแห่งในประเทศไทย เช่น พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เจดีย์วัดช้างล้อม จังหวัดสุโขทัย และพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

ภาพวันเวลิเจดีย์ หรือสุวรรณมาลิกเจดีย์
เมืองอนูราธปุระ ศรีลังกา

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน
วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

บน : พระบรมธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ล่าง : พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
ที่มา : Google.co.th

การสร้างเจดีย์ตามรูปแบบนี้มีคติธรรมพระพุทธศาสนาแฝงเอาไว้กับองค์สถูปหรือเจดีย์ ซึ่งพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ตีความไว้ว่า^{๑๐}

๑. ฐานรากใต้ดิน หมายถึงธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น
๒. ส่วนที่เป็นฐานสถูปหรือเจดีย์เหนือพื้นดินขึ้นมา มี ๓ ชั้น หมายถึง พระรัตนตรัย
๓. ถัดจากนั้นเป็นรูปโดมทรงพองน้ำหรือระฆังคว่ำ หมายถึง โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ
๔. ต่อจากนั้นเป็นบัลลังก์สี่เหลี่ยม หมายถึง อริยสัจ ๔
๕. ถัดจากนั้นเป็นปล้องไฉน หมายถึง นวังกส์ตฤศาสน์

^{๑๐}พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “เยือนสยามนิภายในศรีลังกา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://watprayoon.org/> (๖ มกราคม ๒๕๕๖).

๖. ต่อจากนั้นเป็นปลัยอด หมายถึง มรรค ๔ ผล ๔

๗. ยอดบนสุดเป็นรูปทรงกลม หมายถึง พระนิพพาน

จากลัทธิกวางซีในสยามสู่สยามวงศ์ในศรีลังกา

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาแล้งกวางซีได้เข้ามา เจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายทั่วไปในประเทศสยาม นับจากพระเจ้าจันทรภาณุแห่งเมืองนครศรีธรรมราช สู่พ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย ผ่านรัชสมัยของพระมหากษัตริย์ไทยหลายยุคหลายสมัย จวบจนถึงรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวงแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๗๑ – ๒๓๐๑ อันตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์ แห่งศรีลังกา ซึ่งครองราชย์ ในปี พ.ศ. ๒๒๘๒ พระพุทธศาสนาแล้งกวางซีในศรีลังกาได้ผ่านภาวะเสื่อมถอยจนถึงขั้นวิกฤติเนื่องจากถูกภัยคุกคามจากพวกทมิฬ และชนชาติตะวันตกตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น พระพุทธศาสนาในศรีลังกาขาดพระภิกษุสงฆ์ ยังคงเหลือเพียงสามเณรสรณังกรผู้เฝ้าในพระพุทธศาสนา เป็นกำลังหลักในการฟื้นฟูศาสนา “...สามเณรสรณังกรได้ถวายพระพรพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์ให้ส่งราชทูตไปนิมนต์พระสงฆ์ไทยไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา พระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์จึงได้ส่งราชทูตพร้อมด้วยพระราชสาส์นไปยังกรุงศรีอยุธยา พวกราชทูตอาศัยเรือสำเภามาของฮอลันดาไปแวะที่เมืองปัตตาเวีย เกาะชวา พวกราชทูตศรีลังกาฝากพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไว้ที่เกาะชวาแล้วเดินทางต่อไปยังกรุงศรีอยุธยาเพื่อดูช่องทางความเป็นไปได้ในการขอสมณทูตสยาม พวกราชทูตได้เข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินสยามและได้ความมั่นใจว่าทางสยามพร้อมที่จะ ส่งสมณทูตไปศรีลังกา แต่เนื่องจากพวกราชทูตไม่ได้นำพระราชสาส์นจากศรีลังกาติดตัวไปเข้าเฝ้า พวกเขาจึงต้องเดินทางกลับเกาะชวาเพื่อนำพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าแผ่นดินสยาม ในระหว่างเดินทางกลับไปเกาะชวานั่นเอง พวกราชทูตก็ได้ข่าวการสวรรคตของพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์ จึงพากันเปลี่ยนใจเดินทางกลับศรีลังกา...”^{๑๑} ต่อมาพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ ได้ขึ้นครองราชย์เป็นรัชกาลต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๘๐ หลังจากครองราชย์ได้ ๓ ปี พระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ได้ตัดสินใจส่งคณะทูตมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อขอสมณทูตจากประเทศสยามไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๒๘๓

เหตุผลที่พระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ได้เลือกที่จะขอพระภิกษุจากสยามไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา น่าจะมีเหตุผลเพราะเห็นว่าพระภิกษุในประเทศสยามมีความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยสูง และประเทศสยามเป็นประเทศที่รับพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาจากลังกามาก่อน

^{๑๑} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “เยือนสยามนิยายในศรีลังกา”, เรื่องเดียวกัน.

คณะทูตของพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ที่เดินทางมาประเทศสยามในครั้งนี้ มีทั้งหมด ๖๑ คน ในจำนวนนั้นมีทูต ๕ คน คือ ๑) วิลปาเกตตะตะ ๒) आयัติยัทเท ๓) ปัตตะโปละ ๔) อัลเลโปละ และ ๕) อริยะคามะ นอกนั้นเป็นนักพ่อนำ หมอคู ตำรวจ ออกเดินทางจากเมืองแคนดี้ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๙๓ แต่ต้องไปค้างอยู่ที่ทะเลกาถึง ๕ เดือน จึงจะแล่นเข้าสู่ปากน้ำเจ้าพระยา และเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๒๙๔ ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หลังจากทราบความประสงค์ของคณะทูตที่เดินทางมา พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศก็สนองตอบต่อความต้องการอย่างเต็มที่^{๑๒} ดังจะได้กล่าวต่อไปถึงการเดินทางของคณะพระสงฆ์จากประเทศสยามในการประกอบภารกิจฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ภายใต้การนำของพระอุบาลีเถระในประเทศศรีลังกา ทำให้เกิดพระพุทธศาสนาสยามวงศ์ขึ้นในศรีลังกา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๒๙๖ มาจนถึงปัจจุบันนี้นับเป็นเวลา ๒๖๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งทั้งสองประเทศได้ร่วมกันจัดงานเฉลิมฉลอง ๒๖๐ ปี สยามวงศ์อย่างยิ่งใหญ่เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งได้กล่าวแล้วในเบื้องต้น

ในหนังสือ “พุทธศาสน์สยามวงศ์ ไต่คลิ่นไปมั่นคงที่ศรีลังกา” ได้กล่าวถึงการเดินทางของคณะสงฆ์สยามเพื่อไปปฏิบัติภารกิจฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา ไว้ค่อนข้างละเอียด ผู้เขียนขอสรุปความนำเสนอในบทความนี้ ดังต่อไปนี้^{๑๓}

ครั้นพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ แห่งกรุงศรีอยุธยา ประเทศสยาม ได้ต้อนรับคณะทูตของพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ ที่เดินทางจากเมืองแคนดี้ ศรีลังกา และทราบถึงความประสงค์ของพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ที่ต้องการได้คณะสงฆ์จากประเทศสยามไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกาแล้ว พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศได้ทรงเลือกพระอุบาลีเถระเป็นหัวหน้าคณะสงฆ์เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในศรีลังกา หลังจากนั้นยังได้โปรดเกล้าฯ ให้พระอุบาลีเถระเป็นผู้คัดเลือกพระภิกษุร่วมคณะไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ศรีลังกาด้วยตนเอง พระอุบาลีเถระได้เลือกพระอริยมุนี ผู้แตกฉานเรื่องพระไตรปิฎก และพระมหานามะ ผู้รอบรอบรู้ในพระธรรมวินัยร่วมเดินทางไปในครั้งนี้

พระศรีวัชเมธี (ชนะ ธรรมธโช)^{๑๔} กล่าวถึงพระภิกษุสยามที่ร่วมในคณะเดินทางไปประเทศศรีลังกาในครั้งนั้นว่า คณะพระภิกษุสยามประกอบด้วย ๑) พระอุบาลี ๒) พระอริยมุนี ๓) พระมหานาม

^{๑๒} สัจจุมิ ละออง, พุทธศาสน์สยามวงศ์ไต่คลิ่นไปมั่นคงที่ศรีลังกา, หน้า ๔๗ - ๔๘.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒ - ๖๗

^{๑๔} พระศรีวัชเมธี (ชนะ ธรรมธโช), “อุบาลีรำลึก สืบร่องรอยพระพุทธศาสนา ๒๕๐ ปี นิภายสยามวงศ์ในศรีลังกา” [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://rakpratad.com/index.php?lay=show&ac=article&id=99068> (๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖).

๔) พระมหาบุญ ๕) พระมหาสุวรรณ ๖) พระมหามนิศร์ ๗) พระมหามณี ๘) พระพรหมโชติ ๙) พระมณีโชติ ๑๐) พระจันทรโชติ ๑๑) พระธรรมโชติ ๑๒) พระบุญโชติ ๑๓) พระอินทรโชติ ๑๔) พระจันทสาระ ๑๕) พระสิริจันทะ ๑๖) พระอินทสุวรรณ ๑๗) พระพรหมสร ๑๘) พระยศทิน มีสามเณร ร่วมเดินทางอีก ๗ รูป และข้าราชการผู้ใหญ่อีก ๕ ท่าน คือ หลวงวิสุทโธมตรี, หมื่นพิพิธเสนา, ขุนวาจาภิรมย์, ขุนมหาพร และขุนพาทีวิจิตร

ก่อนออกเดินทาง คณะทูตจากครี่ลี้กวางได้เข้าพบคณะสงฆ์สยามที่วัดธรรมาราม เมื่อราชทูต เข้าเฝ้าฯ กราบถวายบังคมทูลลาพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงพระราชทานพระพุทธรูปทองคำและ เครื่องราชบรรณาการอีกจำนวนมาก เพื่อเป็นราชไมตรีระหว่างกัน

ภาพขวา : วัดธรรมาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพซ้าย : รูปปั้นพระอุบาลีเถระ หน้าพิพิธภัณฑสถานพระอุบาลี ในพิพิธภัณฑสถานได้มีการแสดงภาพและเสียง สี่เสียงเรื่องราวการเดินทางของพระอุบาลีและคณะไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในครี่ลี้กวาง

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

ครี่นถึงเวลาเดินทาง คือวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๑ ค่ำ พ.ศ. ๒๒๙๔ ขณะพระอุบาลีเถระและ คณะสงฆ์ขึ้นเรือ ประชาชนที่มาเฝ้ารอส่งเสียงร้องแซ่ “ทั้งยี่ปี่นแลประโคมดนตรีรึนเริงทัวไป ใน ท้องน้ำ” เมื่อพระสงฆ์สามเณรขึ้นเรือแล้ว ทูตานุทูตจึงขึ้นเรือตาม เรือคณะทูตครี่ลี้กวางแล่นนำหน้า ไปก่อน เรือคณะสงฆ์สยามตามหลังไป ครี่นถึงเขตนครครี่ธรรมราช เรือของสมณทูตสยามประสบ อุบัติเหตุเข้าเกยชายหาด

ฝ่ายเรือชาวครี่ลี้กวางเดินทางไปไปถึงอินโดนีเซียอย่างปลอดภัย เมื่อรออยู่หลายวันไม่เห็นเรือของ สยามแล่นตามไป จึงเดินทางกลับไปครี่ลี้กวางก่อน ฝ่ายสมณทูตสยามเมื่อเห็นว่าไม่สามารถเดินทาง ต่อไปได้จึงกลับกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งเรือสินค้าชาวฮอลันดาคำหนึ่งเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาและ เข้าเฝ้าฯ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เจ้าของเรือทราบความเป็นไปจึงอาสาพาคณะสมณทูตสยามไปยัง

ศรีลังกา เรือลำนี้มีชื่อว่า เซซีเลีย ได้พาคณะสมณทูตสยามไปยังศรีลังกา โดยออกเดินทางวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๑๔ (พ.ศ. ๒๒๙๕)

ครั้นถึงอินโดนีเซีย ได้เปลี่ยนเรือใหม่ชื่อว่า ออสภาเป็น ใช้เวลาเดินทางต่อไปอีก ๑ เดือน ๒๓ วัน ก็เข้าเทียบท่าเกาะศรีลังกาที่ตริงโกมาลี ในวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีกะกา เบญจศก จุลศักราช ๑๑๑๕ (พ.ศ. ๒๒๙๖)^{๑๕}

เมื่อพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ ได้ทราบข่าวการมาถึงของคณะสมณทูต ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้อำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่ ๙ คน มีอัครมหาเสนาบดีเป็นหัวหน้านำของพระราชทานมาต้อนรับ ต่อจากนั้นก็มิชขบวนแห่งศรีลังกานำสู่เมืองแคนดี้

ครั้นถึงเมืองแคนดี้ พระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ ทรงออกต้อนรับด้วยพระองค์เอง บริเวณใกล้แม่น้ำมหาเวลี จากนั้นได้แห่พระพุทธรูป และคณะเข้าไปยังเมืองหลวงอย่างเอิกเกริก และทรงจัดพระราชอุทยานให้เป็นที่พักของคณะสงฆ์ ต่อมาสร้างเป็นวัด เรียกว่า วัดบุปผาราม แต่ชาวศรีลังกาเรียกว่า วัดธรรมิกราช ตามคำเรียกขานพระนามพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงสยาม

ภาพถ่ายรูปปั้นพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์
กษัตริย์ศรีลังกาผู้ขอพระภิกษุจากประเทศสยาม
ไปฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา
เมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๒๙๓

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน
วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๖

เมื่อถึงวันเสาร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๕ ค่ำ พระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ เสด็จมายังวัดบุปผารามพร้อมข้าราชการบริวาร ทรงอาราธนาคณะสงฆ์สยามมีพระอุบาลีเถระเป็นประธานให้อุปสมบทแก่สามเณรสิงหล ซึ่งเป็นสังฆนายก จำนวน ๖ รูป ๑ ใน ๖ รูปนี้มีสามเณรสรณังกร รวมอยู่ด้วย การอุปสมบทในครั้งนี้นับเป็นการอุปสมบทครั้งแรกของสยามวงศ์ในศรีลังกา เอกสารฝ่ายศรีลังการะบุว่า มีพระอุบาลีเถระ

^{๑๕} ผู้สนใจสามารถเข้าเยี่ยมชมภาพและการแสดงแสงสีประกอบเรื่องราวการเดินทางของพระอุบาลีเถระและคณะได้ทุกวันพิพิธภัณฑ์พระอุบาลีมหาเถระ วัดธรรมาราม พระนครศรีอยุธยา โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด : ผู้เขียน

เป็นพระอุปฌาย์ พระพรหมโชติและพระมหาบุญเป็นพระคู่สวด ผู้เข้าอุปสมบทเป็นพระสยามวงศ์รูปแรก คือ สามเณรโกบแบกัตตเว เจ้าอาวาสวัดโพนมะลูวิหาร รูปที่สองคือ สามเณรนาวินเน เจ้าอาวาสวัดอัศศิริ ส่วนรูปที่สาม คือ สามเณรสรณังกร พระรูปนี้ต่อมาเป็นพระสังฆราช และเป็นกำลังสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสยามวงศ์ในศรีลังกา และอาจนับได้ว่าวันอุปสมบทครั้งแรกนี้เป็นวันเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาสยามวงศ์^{๑๖}

หลังจากวันอุปสมบท คือวันอาทิตย์ เดือน ๘ แรม ๑ ค่ำ เป็นวันเข้าพรรษา พระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ ได้ออกบำเพ็ญพระราชกุศล พระราชทานปัจจัยไทยทานแด่พระภิกษุสงฆ์ และอารธนาพระสงฆ์สยามวงศ์ อธิฐานพรราชอาณาจักรวัดบุปผาราม ณ กรุงศรีวิชัยบุรี ซึ่งปัจจุบันคือ วัดมัลลวัตตะ เมืองแคนดี

พระอุปาลีเถระและคณะได้พำนักที่เมืองแคนดี ศรีลังกา ปฏิบัติภารกิจฟื้นฟูพระพุทธศาสนา บรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุ สามเณรแก่ชาวศรีลังกา เป็นพระภิกษุกว่า ๗๐๐ รูป เป็นสามเณรกว่า ๓,๐๐๐ รูป ในระยะเวลา ๓ ปีกว่า ท่านก็อาพาธด้วยโรคหุอักเสบ และถึงแก่กรรมภาพไป ในปี พ.ศ. ๒๒๙๘

ระหว่างที่พระอุปาลีเถระอาพาธอยู่ที่เมืองแคนดี ศรีลังกา พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ส่งสมณทูตจากสยามชุดใหม่เดินทางมาสืบเปลี่ยนกับสมณทูตชุดแรก ซึ่งเข้ามาปฏิบัติสมณกิจแล้วเป็นเวลาถึง ๓ ปี สมณทูตชุดที่สองนี้ประกอบด้วย พระวิสุทธาจารย์ เป็นหัวหน้าคณะ ด้วยทรงเห็นว่า พระวิสุทธาจารย์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือฝ่ายปฏิบัติ ส่วนพระอุปาลีเถระนั้น เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพระธรรมวินัย หรือฝ่ายปริยัติ พระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยว่า จักให้ฝ่ายปริยัติและปฏิบัติของสยามวงศ์ได้เจริญงอกงามในศรีลังกาควบคู่กันไป

คณะของสมณทูตสยามชุดที่สอง มีทั้งหมด ๖๐ ชีวิต เดินทางออกจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อวันศุกร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๒๙๘ โดยได้รับความช่วยเหลือจากชาวฮอลันดา หลังรอนแรมอยู่ในทะเลไม่นาน ก็เห็นเกาะศรีลังกาอยู่เบื้องหน้า แต่เรือก็ต้องอับปางลงก่อนถึงฝั่งศรีลังกา ผู้คนในเรือต่างหาทางหนีตายด้วยการยึดเกาะสิ่งของพุงกายเอาตัวรอด จนเข้าฝั่งได้ แต่ก็สูญเสียพระภิกษุไป ๔ รูป สามเณร ๒ รูป และนักเดินเรือชาวฮอลันดาเสียชีวิตไป ๒ คน

เมื่อพระเจ้ากิตติสิริราชสิงห์ทรงทราบข่าว ได้ทรงจัดเสนาบดีนำไพร่พลกว่า ๑๕๐ คน พร้อมยาอาหารและสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ มาต้อนรับคณะสมณทูตอย่างเร่งด่วน ทรงรับสั่งให้พนักงานปลุกประจำ

^{๑๖} สัจจภูมิ ละออ, พุทธศาสน์สยามวงศ์ได้เคลื่อนไปมณฑลศรีลังกา, หน้า ๕๖.

พิธีต้อนรับสมณทูตสยามที่ริมแม่น้ำวาลูกา ส่วนพระองค์พร้อมด้วยบรมวงศานุวงศ์เสด็จไปต้อนรับและนิมนต์คณะสมณทูตจากสยามให้เข้าพักที่วัดบุปผาราม โดยมีคณะสงฆ์ชุดแรกรอต้อนรับอยู่แล้ว หลังจากนั้นไม่นาน คณะสงฆ์ชุดแรกก็เดินทางกลับกรุงศรีอยุธยาพร้อมด้วยราชทูตที่พาสมณทูตชุดที่สองมา เมื่อมาถึงกรุงศรีอยุธยา ก็ได้รับการต้อนรับจากพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศอย่างสมเกียรติ

พระสงฆ์สยามในศรีลังกาได้ปฏิบัติสมณกิจอย่างเข้มแข็ง ได้วางรากฐานพระพุทธศาสนาสยามวงศ์ โดยเริ่มจากการท่องคำขานนาค การนุ่งห่ม จนถึงการใช้ทสวดมนต์ต่างๆ การแสดงพระธรรมเทศนา และยังสอนเรื่องวิปัสสนากัมมัฏฐานอีกด้วย ผลงานอันโดดเด่น นอกจากสอนเรื่องธรรมะแล้ว ยังได้เป็นผู้เริ่มต้นให้เกิดประเพณีแห่พระธาตุเขี้ยวแก้วอีกด้วย ขบวนแห่พระธาตุเขี้ยวแก้วของศรีลังกา หรือ เปราเฮรา (Perahera) ยังกระทำอยู่ตราบนานทุกวันนี้

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เล่าถึงขบวนแห่พระธาตุเขี้ยวแก้วไว้อย่างน่าสนใจในเว็บไซต์ของวัดประยูรวงศาวาส ตอนหนึ่งว่า “งานเปราเฮรานี้ปีหนึ่งจะจัดใหญ่เพียงครั้งเดียวในช่วงเข้าพรรษาโดยจัดติดต่อกันเป็นเวลา ๑๐ วัน วันสุดท้ายคือ วันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ ขบวนแห่เปราเฮราเริ่มเคลื่อนในเวลาตะวันลับฟ้าใช้เวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง พวกเขาได้แก้อันหนึ่งขมก้นสบายขณะที่ประชาชนนอกรั้วฝั่งตรงข้ามยืนบ้างนั่งบ้างหรือปั่นต้นไม้บ้าง รอชมเปราเฮราด้วยใจจดจ่อ ได้ทราบว่าพวกเขามารอกันตั้งแต่เช้า

งานวัดศรีลังกาไม่มีพรหมอมเมาประชาชน รูปแบบความบันเทิงในวัดก็คือการแสดงแบบเปราเฮรา คือขบวนแห่ที่มีดนตรีประกอบนำหน้าตามด้วยการแสดงชุดต่างๆ สลับกับดนตรีและการแสดงนับไม่ถ้วน ผู้แสดงส่วนใหญ่เป็นผู้ชายมีทุกวัยตั้งแต่เด็กจนแก่ พวกเขาจุดคบเพลิงกามะพร้าวสว่างไสวไปในขบวน มีช้างร่วมพิธีอัญเชิญพระธาตุคั่นนี้มากถึง ๗๓ เชือกเท่ากับจำนวนคนในคณะของเราที่ไปจากเมืองไทยพอดี ช้างบางเชือกมีงายาวมากจนไขว้กัน ผู้แสดงทุกคนมีสีหน้าอึมึมเบิกบานเพราะพวกเขาทำถวายเป็นพุทธบูชาด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แม้เวลาจะล่วงเลยไปมากเด็กๆ ที่ร่วมแสดงในขบวนก็ไม่ได้แสดงอาการเบื่อหน่ายแต่อย่างใด ที่น่าแปลกก็คือฝูงคนที่รอชมอยู่นอกรั้วฝั่งตรงข้ามกับเรา ไม่ยอมถอย บางกลุ่มนั่ง บางกลุ่มยืน บางคนปั่นต้นไม้ดู ตลอดเวลา ๓ ชั่วโมงพวกเขาไม่เคยถอยเลยทั้งที่การแสดงบางชุดอาจจะซ้ำกัน พวกเขาชมด้วยความศรัทธาในพระธาตุเขี้ยวแก้ว

ผู้แสดงและนักดนตรีนับพันชีวิตที่มาร่วมขบวนเปราเฮราครั้งนี้ล้วนผ่านการฝึกฝนทักษะมาอย่างดี มิฉะนั้น จะไม่สามารถเคลื่อนไหวหรือประกอบดนตรีได้พร้อมเพรียงกัน ความพร้อมเพรียงเป็นความงามที่ชวนติดตาม แม้แต่ช้างที่ร่วมขบวนก็ถูกประดับตกแต่งด้วยผ้าคลุมหลากสีมีไฟดวงเล็ก

กระพริบบนผ้าคลุม ข้างไม่ตื่นกลัวผู้คนจำนวนมากแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะทางวัดพระธาตุเขี้ยวแก้ว ตั้งกองทุนอุดหนุนให้ชาวบ้านเลี้ยงช้างและฝึกช้างเพื่อการนี้โดยเฉพาะและยังมีเงินสนับสนุนแต่ละหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกให้ฝึกฝนการแสดงหรือเล่นดนตรีตามที่กำหนดว่าหมู่บ้านไหนต้องทำอะไร ชาวบ้านใช้เวลาว่างจากการทำนาหรืองานอาชีพมาฝึกแสดงให้พร้อมเพรียงกันตามที่ทางวัดต้องการ เมื่อถึงเวลาแสดงอย่างครั้งนี้ ทางวัดพระธาตุเขี้ยวแก้วก็จะระดมทุกหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการมาเข้า ขบวนแห่ไปราเฮรา...”^{๑๗}

การปฏิบัติสมณกิจอย่างเข้มแข็งของพระภิกษุสยามทั้งสองชุดในครั้งนั้น ทำให้พระพุทธศาสนา สยามวงศ์มีความมั่นคงแข็งแรง สถิตถาวรอยู่ในประเทศศรีลังกา ตราบจนถึงทุกวันนี้

พระอุบาลีเถระ ในฐานะพระภิกษุสยามผู้เป็นหัวหน้าคณะสมณทูตจากสยามและเป็นผู้ฟื้นฟู พระพุทธศาสนาในศรีลังกาจนพระพุทธศาสนาสยามวงศ์เจริญรุ่งเรือง ได้รับการยกย่องและเคารพ นับถือจากศรีลังกาเป็นอย่างมาก การที่ท่านได้มรณภาพในประเทศศรีลังกาในขณะที่ปฏิบัติศาสนกิจ ย่อมแสดงถึงความเสียสละที่ยิ่งใหญ่ของท่านในการถวายชีวิตเป็นธรรมพลีเพื่อยังพระพุทธศาสนา ให้ตั้งมั่นถาวรสืบไปในโลก เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของพระอุบาลีเถระในฐานะพระธรรมทูต จากประเทศสยาม ประเทศศรีลังกาจึงได้สร้างรูปหล่อของท่านประดิษฐานไว้ ณ วัดบุปผาราม เมืองแคนดี้ กุฎิที่ท่านเคยจำพรรษาและสิ่งของที่ท่านเคยใช้สอยขณะจำพรรษาอยู่ในศรีลังกาที่ยังคง หลงเหลืออยู่นั้น ยังได้รับการอนุรักษ์เอาไว้ที่วัดบุปผาราม เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงและเป็นสิ่งเคารพ ของชาวศรีลังกามาจนทุกวันนี้เช่นกัน

บทสรุป

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นในประเทศอินเดีย หลังจากมีการสังคายนาครั้งแรกเสร็จสิ้นในสมัย พระเจ้าอโศกมหาราช ได้ส่งพระสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวน ๙ สาย หนึ่งใน ๙ สายนั้น มีพระมหินทเถระ พระราชโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ ยังกรุงอนุราชปุระ เกาะสิงหล หรือประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน และพระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรือง เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติจนเป็นต้นแบบพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ มีชื่อเสียงขจรขยายไปทุกสารทิศ มีพระภิกษุจากเมืองต่างๆ ได้เข้ามาบวชเรียนและศึกษาพระพุทธศาสนาลังกาวงศ์แล้วนำพระพุทธ- ศาสนาลังกาวงศ์ไปเผยแผ่และปฏิบัติยังบ้านเมืองของตน ในจำนวนนี้มีประเทศสยามที่ได้รับพระพุทธ-

^{๑๗} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “เยือนสยามนิกายในศรีลังกา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://watprayoon.org/> (๖ มกราคม ๒๕๕๖).

ศาสนาลังกาวงศ์มาประดิษฐานและเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายตั้งแต่สมัยโบราณจวบจนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา

ในขณะที่เดียวกันที่ศรีลังกาอันตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์ พระพุทธศาสนาลังกาวงศ์ได้เข้าสู่ภาวะเสื่อมถอยจนถึงขั้นวิกฤติจากการคุกคามจากพวกทมิฬและชนชาติตะวันตกจนถึงกับขาดแคลนพระภิกษุสงฆ์ พระเจ้าศรีวิชัยราชสิงห์จึงโปรดให้ส่งราชทูตพร้อมพระราชสาส์นมายังกรุงศรีอยุธยาเพื่อนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากสยามไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศจึงโปรดให้พระอุบาลีเถระและคณะสงฆ์เดินทางไปยังศรีลังกาเพื่อช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาโดยการเป็นพระอุปฌาย์บวชสามเณรศรีลังกาเป็นพระภิกษุทำให้เกิดพระภิกษุสยามวงศ์ขึ้นในศรีลังกา จึงเป็นเรื่องที่ชาวพุทธศาสนิกชนไทยควรจะได้ภาคภูมิใจที่พระมหากษัตริย์และคณะสงฆ์ชาวสยามได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในต่างแดนจนได้รับการยกย่องและให้ **“พระพุทธศาสนาสยามวงศ์”** จากประเทศไทยกลายเป็นนิกายของพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่สุดนิกายหนึ่งในประเทศศรีลังกาปัจจุบัน

ภาพถ่ายรูปปั้นพระอุบาลีเถระ และสิ่งของเครื่องใช้ของท่านซึ่งได้รับการอนุรักษ์จัดเก็บไว้ ณ วัดบุปผาราม (วัดมัลลสะตะ) เมืองแคนดี้ ศรีลังกา

ถ่ายภาพโดยผู้เขียน วันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๖

บรรณานุกรม

- ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง “พระเจ้าศรีธรรมโศกราช : พระพุทธศาสนา”
ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “พระพุทธศาสนา : อาณาจักรศรีวิชัย” โรงแรม
ทวินโลตัส จังหวัดนครศรีธรรมราช. ๑๒ – ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๘.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “เยือนสยามนิกายในศรีลังกา”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :
<http://watprayoon.org/> (๖ มกราคม ๒๕๕๖).
- พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธมฺมธโร). “อุบาสีรำลึก สิบร่องรอยพระพุทธศาสนา ๒๕๐ ปี นิกายสยามวงศ์
ในศรีลังกา” [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://rakpratit.com/index.php?lay=show&ac=article&id=99068> (๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖).
- วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร. วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
วิกิพีเดีย. ศาสนาพุทธในประเทศไทยศรีลังกา. [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki>
(๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๖).
- สัจภูมิ ลออ. พุทธศาสน์สยามวงศ์ ใต้คลื่นไปม่นคงที่ศรีลังกา. กรุงเทพมหานคร : ตาตา, ๒๕๕๖.